HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

הקודח כל שהוא חייב בשלמא לרב מיחזי כמאן דחר חורתא לבניינא אלא לשמואל לאו גמר מלאכה הוא הכא במאי עסקינן דבזעיה ברמצא דפרזלא ושבקיה בגוויה דהיינו גמר מלאכה: [א]זה הכלל: זה הכלל לאתויי מאי לאתויי (א)דחק קפיזא בקבא: רשב"ג אומר [ב]המכה בקורנס על הסדן כו': מאי קעביד רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו מפני שמאמן את ידו קשו בה בני רחבה אלא מעתה חזא אומנתא בשבתא וגמר הכי נמי דמיחייב אלא אביי ורבא דאמרי תרוייהו שכן מרדדי טסי משכן עושין כן תניא נמי הכי (ב)רשב"ג אומר אף המכה בקורנס על הסדן בשעת מלאכה חייב שכן מרדדי טסי משכן עושין כן: **מתני'** [ג]החורש כל שהוא המנכש והמקרסם והמזרד כל שהוא חייב [ד]המלקט עצים אם לתקן כל שהן אם להיסק כדי לבשל ביצה קלה המלקט עשבים אם לתקן כל שהוא אם לבהמה כמלא פי הגדי: **גמ'** למאי חזי (ג)לביזרא דקרא דכוותה גבי משכן שכן ראוי לקלח אחד של סמנין: המנכש והמקרסם והמזרד: ת"ר [ה]התולש עולשין והמזרד זרדים אם לאכילה כגרוגרת אם לבהמה כמלא פי הגדי אם להיסק כדי לבשל ביצה קלה אם לייפות את הקרקע כל שהן אטו כולהו לא ליפות את הקרקע נינהו רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו באגם שנו אביי אמר אפילו תימא בשדה דלאו אגם וכגון דלא קמיכוין והא (ד)אביי ורבא דאמרי תרוייהו מודה רבי שמעון בפסיק רישיה ולא ימות לא צריכא דקעביד בארעא דחבריה: **מתני'** [ו]הכותב שתי אותיות בין בימינו בין בשמאלו בין [ז]משם אחד בין משתי שמות בין משתי (א) סמניות בכל לשון חייב אמר רבי יוסי לא חייבו שתי אותיות אלא משום [ח]רושם שכך כותבין על קרשי המשכן לידע איזו בן זוגו א"ר יהודה מצינו שם קטן משם גדול שם משמעון ומשמואל נח מנחור דן מדניאל גד מגדיאל: **גמ'** בשלמא אימין ליחייב משום דדרך כתיבה בכך אלא [ט]אשמאל אמאי הא אין דרך כתיבה בכך א"ר ירמיה באטר יד שנו [י]ותהוי שמאל דידיה כימין דכ"ע ואשמאל ליחייב אימין לא ליחייב אלא אמר אביי (ה)[כ]בשולט בשתי ידיו רב יעקב (ו)בריה דבת יעקב אמר הא מני ר' יוסי היא דאמר לא חייבו שתי אותיות אלא משום רושם והא מדסיפא ר' יוסי היא רישא לאו ר' יוסי (ז)כולה רבי יוסי היא: א"ר יהודה מצינו: אלא ר' יהודה שתי אותיות והן שני שמות הוא דמחייב שתי אותיות והן שם אחד לא מחייב והתניא [1]ועשה אחת [ל]יכול עד שיכתוב כל השם ועד שיארוג כל הבגד ועד שיעשה כל הנפה ת"ל מאחת אי מאחת יכול אפילו לא כתב אלא אות אחת ולא ארג אלא חוט אחד ולא עשה אלא בית אחד בנפה

ת"ל

הקודח. וכל הקודח ע"מ למלאות הוא לתקוע בו יתד ושלא למלאות קרי נוקב: **בשלמא לרב.** דאמר נקב הוי בנין האי נמי בנין הוה כל שהוא ואע"פ שימלאנו הרי הועיל לבנין שקודח החור: **חר חורתא.** קדח חור: **אלא לשמואל.** דאמר נוקב לאו בונה הוא בשלמא נקב דלול איכא למימר מכה בפטיש אבל זה שעומד לסתום לאו גמר מלאכה הוא: **דבזעיה ברמצא דפרזלא.** במסמר ארוך של ברזל: **ושבקיה בגוויה.** לתלות (ח) בה: **דחק קפיזא בקבא.** בגולם גדול הראוי לחוק בו קב חקק שלש לוגין ואע"פ שעתיד להוסיף יש שמקיימין כן: **מאמן ידיו.** מרגילם ומכוונם להכאה הראוייה למלאכה מכה גדולה או מכה קטנה: **מרדדי טסי משכן.** לציפוי קרשים: **עושין כן.** מכין ג' על הטס ואחת על הסדן להחליק הקורנס שלא יבקע הטס שהוא דק ובעלי מטבע במקומנו ראיתי עושין כן: **מתני' מקרסם.** קוצץ ענפים יבשים מן אילן לתקנו: **מזרד.** זרדין לחין חדשים של שנה זו ופעמים שהן מרובין ומכחישים האילן ומתייבשין וקוצצין אותם ממנו: **אם לתקן.** את האילן או את הקרקע וקצצו מן המחובר: **ביצה קלה.** כגרוגרת מביצת תרנגולת (ט) שקלה היא לבשל מכל הביצים: **גמ' לביזרא דקרא.** לזרוע בתוכה נימא של דלעת. ואע"ג דשנינו (לעיל דף ל:) לענין הוצאת זרע דלועין שנים שאין אדם טורח בנימא אחת ה"מ הוצאה דכי מפיק תרתי מפיק כי הדדי שאינו זורע אחת לבדה אבל לענין חרישה כל גומא וגומא באפי נפשה עביד לה: **עולשין.** עשב שקורין קרישפ"ל: **זרדין.** מין קנים הם ובעודן רכים זורדין אותם למאכל אדם נתקשו מעט ראויין למאכל בהמה יבשו עומדין להסקה: **אטו כולהו לא ליפות את הקרקע נינהו.** הרי הקרקע מתייפה מאליו: **באגם.** שאין צריך ליפות: **בארעא דחבריה.** °לא איכפת ליה ליפות: **מתני' בין משם אחד.** שתיהן אלפין: **משתי שמות.** אלף בית: **משתי סמניות.** אחת בדיו ואחת בסיקרא: **בכל לשון.** של כל כתבים וגופן של כל אומה ואומה: **משום רושם.** סימן שהיו עושים בקרשי המשכן מפני שמפרקין אותו ולכשיקימוהו לא יחלפו סדר הקרשים ואתא ר' יוסי למימר דאפי' לא כתב אלא רשם שני רשימות בעלמא לסימן חייב: **מצינו שם קטן כו'.** הא אתא לאשמועינן רבי יהודה דאע"ג שלא נגמר מלאכתו שנתכוין לכתוב תיבה גדולה וכתב מקצת ואותו מקצת הויא תיבה המתקיימת במקום אחר חייב: **גמ' הא מני רבי יוסי היא.** דלא בעי כתיבה אלא רושם בעלמא ובשמאלו רושם מיהא הוה: **והן שני שמות.** כגון הנך דנקט במתני' שאינן שוות: **הא ב' אותיות והן שם אחד.** כגון שם משסך או תת מתתנן או חח מחחים לא מיחייב מדלא נקט רבי יהודה חד מהנך: **אחת.** כולה במשמע: **כל השם.** התיבה קרוי שם: **בית אחד בנפה.** לאחר שהסיך נירים של שתי עושה באריגת ערב נצר אחד מלמטה ואחד ממעלה והן קרוין בתים והם עונבין את השתי כדרך רכיבתו ועומד האריג ובית אחד אין מתקיים. ומשום דלאו חוטין נינהו קרי להו בית כמו בתי נירין שאין לה בתי נירין אחרים:

ת"ל

בשלמא לרב מיחזי כמאן דחר חורתא לבניינא. אע"ג דלא דמי לעושה נקב בלול של תרנגולין דהתם עשוי להכניס[א] ולהוציא[ב] מ"מ מטעם בנין כל דהו מיחייב כמו מעייל שופתא בקופינא דמרא ומסתת אלא לשמואל דמשום בנין כל דהו לא מיחייב אמאי חייב הא אין כאן גמר מלאכה:

אם לבהמה כמלא פי הגדי ואם להיסק. פירוש[ג] שאינם ראויין לאכילה[ד] דאי לאו הכי[ה] מיחייב אשיעורא זוטא כדאמר לעיל (דף עו.) המוציא תבן כמלא פי פרה לגמל חייב[ו]:

באגם שנו. ומתני' דלא שייך לאוקמי באגם אומר ר"ת דאיירי באילן יבש שאינו מתקן כלום:

לא צריכא דעביד בארעא דחבריה. פי' בערוך (ערך פסק א') דפסיק רישיה דלא ניחא ליה כגון דקעביד בארעא דחבריה וכגון באחר שאינו אוהבו והקוצץ בהרת בשעת מילה שאין לו הנאה מותר לכתחילה ואפילו איסור דרבנן ליכא[ז] והתיר ר' חבית שפקקוהו בפשתן להסיר הפקק ולמשוך ממנו יין בשבת אע"פ שא"א שלא יסחוט כשמסיר הפקק[ח] והוי פסיק רישיה כיון דאינו נהנה בסחיטה זאת שהיין נופל לארץ מותר ואינו נראה דהא (י)מפיס מורסא להוציא ממנו ליחה היה אסור אי לאו משום צערא דגופא אע"פ שאינו נהנה כלל בבנין הפתח ואינו מתכוין כלל לבנין הפתח אלא לנקיבה בעלמא וכן הביא רשב"א ממחט של יד ליטול בה את הקוץ דמוקי לה בהנחנקין (סנהדרין דף פד:) כר"ש דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה ומשום צערא שרי ואע"פ שאינו נהנה בחבורה היה אסור אי לאו משום צערא דגופא והא דקאמר לא צריכא דעביד בארעא דחבריה[ט] היינו דלא מיחייב חטאת[י] אבל איסורא איכא[יא] והא דקאמר בשילהי כל התדיר (זבחים דף צא:) המתנדב יין מביאו ומזלפו על גבי האישים ופריך והא קא מכבה ומוקי לה כר"ש דאמר דבר שאין מתכוין מותר[יב] [א] מיירי דלא הוי פסיק רישיה שמזלפו בטיפות דקות א"נ על גבי האיברים אפשר שלא יכבה האש ופרק לולב הגזול (סוכה דף לג:) גבי אין ממעטין בי"ט משום ר"א בר"ש אמרו ממעטין[יג] ופריך והא קא מתקן מנא ומשני כגון שליקטן לאכילה ודבר שאין מתכוין מותר ופריך והא אביי ורבא דאמרי תרוייהו מודה ר"ש בפסיק רישיה ולא ימות ומשני לא צריכא דאית ליה הושענא אחריתי משמע כפי' הערוך דכשאינו נהנה מותר[יד] אע"ג דהוי פסיק רישיה וליכא למימר כיון דאית ליה הושענא יתירתא אינו מתקן כלום[טו] דא"כ אמאי קאמר התם דסבר לה כאבוה דאמר דבר שאינו מתכוין מותר מיהו י"ל דאותו תיקון מועט כמו מיעוט ענבים דלא אסיר אלא מדרבנן לא גזרו חכמים כשאינו (כ) נהנה:

בארעא דחבריה. פי' דהויא מלאכה שא"צ לגופה[טז]:

בגלטורי

מסורת הש"ס

א) חולין כה. ע"ש, ב) [תוספ' פי"ב], ג) [גיר' הערוך לבורא דקרא פי' לוגמא של דלעת], ד) לעיל עה. לקמן קיא: קיז. קכ: קלג. קמג. כתובות ו. בכורות כה. סוכה לג: [ביצה לו.], ה) [בכורות מה.], ו) [נ"ל ברה ועי' רש"י עירובין פ.], ז) [דוגמתו נמצא בחולין לד. עוד שם בחולין קד: ע"ש ועוד בכריתות כג. ע"ש ותוס' נדה יט: ע"ש ולא נמצא פי' על זה רק בחולין קד: פרש"י ד"ה כל האומר דבר בשם אומרו והתנא שכח ולא הזכיר שמו בתחילה וחזר והזכיר שמו עכ"ל], ח) [נ"ל לתלות], ט) [כדאיתא לעיל פ:], י) [לקמן קז.], כ) [וע"ע תוספות לעיל מא: ד"ה מיחם],

תורה אור השלם

1 דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר נֶפֶשׁ כִּי תֶחֱטָא בִשְׁגָגָה מִכֹּל מִצְוֺת יְיָ אֲשֶׁר לֹא תֵעָשֶׂינָה וְעָשָׂה מֵאַחַת מֵהֵנָּה: ויקרא ד ב

הגהות הב"ח

(א) במשנה משני סממניות בכל:

גליון הש"ס

רש"י ד"ה בארעא דחבריה לא איכפת ליה. ע"ל דף עה ע"א רש"י ד"ה טפי ובתוס' שם ועע"ק:

הגהות הגר"א

[א] תוס' ד"ה ל"ל כו' מיירי דלא הוי פ"ר כו'. נ"ב וכ"כ רש"י שם ע"ש:

רבינו חננאל

ומותבינן לשמואל מהא דתניא הקודח כל שהו חייב, בשלמא לרב דאמר משום בונה היינו דחייב הקודח, דמחזי כמי שעושה חור בכותל כדי לבנות שם בניין ותולדת בניין הוא. אלא לשמואל דמחייב הנוקב משום מכה בפטיש שהוא גמר מלאכה, מאי [גמר] מלאכה איכא בקודח, והלא הנוקב צריך לקבוע באותו [הנקב] מסמר, נמצאת קביעת המסמר הוא הגמר מלאכה. ומשני כגון שקדח ברימצא, פירוש במקדח והניח המקדח במקום שקדח כמסמר קבוע באותו העץ שקדח כדי לחזקו שזהו גמר מלאכתו. **ואשכחן סוגיא דשמעתא בעניין המחזיר מיטה של טרסיים בשבת** [לעיל דף מז] כרב דסבר עיולי שופתא בקופינא, והוא יד הקורדום בנקבו, שהוא כהחזרת מלבנות המיטה, ורב ושמואל דאמרי תרווייהו המחזיר מטה של טרסיים בשבת חייב חטאת. **ומותבינן** המחזיר קני מנורה בשבת חייב חטאת, קנה של ציידין לא יחזיר ואם החזיר פטור. ר' (הימאי) [סימאי] אומר המרכיב קרן עגולה חייב קרן פשוטה פטור. **ופרקינן** הוא דאמר כי האי תנא מלבנות המטה וכרעי המטה ולוחים של סקבס לא יחזיר ואם החזיר פטור אבל אסור, לא יתקע ואם תקע חייב, רשבג"א אם היה רפוי מותר. ופשיטא לרבנן בתראי דהני כולהו משום בונה אינון ומשום הכי מתרינן במן דעביד להו, דאמרינן בי רב חמא הואי ההוא מטה גוליתא דהוו מהדרי ליה בשבתא. א"ל ההוא מרבנן לרב חמא מ"ט שריין דמשום בנין מן הצד הוא, ונהי דאיסורא דאורייתא ליכא איסורא מדרבנן [מיהא] איכא. א"ל אנא כרבן שמעון [ב"ג] ס"ל דאמר אם היה רפוי מותר. וגרסינן בירושלמי המחזיר קני מנורה למה הוא חייב. ר' אבהו בשם רבי יוחנן ורב הונא תרווייהו אמרי משום בונה. וקי"ל בהני כולהו כרב. **פי'** חק קפיזא בקבא, כגון שחקק חריץ בקב מקום שהוא מדת קפיזא, ונמצא שעשה כמין השנתות שהיו סימנין בהין. **המכה בקורנס על הסדן בשעת גמר מלאכה.** א' (רבא) [רבה] ורב יוסף מפני שמאמן את ידיו. וסברי בני רחבה דהאי מאמן מלמד את ידיו אומנות הכאה היא, ונדחת. ופשיט אביי ורבא שכן מרדדי טסי משכן עושין כן, ותניא נמי הכי. ופי' מאמן דא' רבה ורב יוסף, מרגיל את ידיו לאותה מלאכה היא שכן [נ"א: שכך] מנהג מרקעי פחים כשמניחין הטס על הסדן מכין תחילה בקורנס על הסדן כשמתחיל [נ"א: המתחיל] במלאכה, ולרשב"ג מלאכה גמורה היא. ולא דמי לנוטל מגל לקצור ולא קצר ולנוטל קורנס לרדד ולא רידד, אלא אותה הכאה מלאכה חשובה [לרשב"ג היא, ו]ליתה. **החורש כל שהו.** ראויה לעשות גומא לדלעת, ובמשכן היו חורשים לקלח אחד של סממנים. **והמנכש והמלקט עצים.** קשיא לן מכדי המתקן קרקע בכל שהו חייב, למה לי למיתנא לבהמה כמלוא פי גדי, ולהיסק כדי לבשל ביצה קלה, אטו בהני לאו מייפה בקרקע הוא למה ליה שיעורא. **ומשני** רבה ורב יוסף באגם, שאין הקרקע מתייפה בליקוט עצים ולא בניכוש, לפיכך צריכי שיעור לחיוביה. **אביי** אמר היכא צריך שיעור בשדה דלא קא מיכוין ליפותה, ואע"ג דהיא מתייפה אינו חייב אלא בשיעור דקא מיכוין ליה אם לבהמה אם להיסק. **ואקשינן** עליה איני והא אביי ורבא דאמרי תרווייהו מודה ר' שמעון בפסיק רישיה ולא ימות, כלומר אפילו ר' שמעון דסבר דבר שאין מתכוין מותר, כי האי גוונא דודאי לא איפשר לתלוש מן הקרקע אלא שהקרקע מתייפה מתלישתו ורצונו בכך מחייב. **ומשני** בתולש מן הקרקע שאינו שלו, שאין רצונו ליפוי הקרקע כלל, לפיכך אינו מתחייב אלא במחשבתו שמתכוון לה.

עין משפט נר מצוה

ז א ב מיי' פ"י מהל' שבת הלכה טז ופכ"ג הלכה א סמג לאוין סה:
ח ג מיי' פ"ח מהל' שבת הלכה א:
ט ד ה מיי' שם הלכה ה:
י ו מיי' פי"א מהל' שבת הלכה ט סמג לאוין סה:
יא ז מיי' שם הלכה י:
יב ח שם הלכה יז:
יג ט י כ שם הלכה יד:
יד ל מיי' פי"א מהל' שבת הלכה יד:

לעזי רש"י

קרישפ"ל [קרישפיל"א]. עולש.

מוסף רש"י

דחק קפיזא בקבא. כלי שבדעתו לחוק עד שיחזיק קבא, חקק בו ג' לוגין (חולין כה.). **מודה ר"ש בפסיק רישיה ולא ימות.** באומר אחתוך ראש בהמה זו בשבת ואיני רוצה שתמות, דכיון דאי אפשר שלא תמות כמתכוין חשיב ליה, וכי אמרינן דבר שאין מתכוין מותר כגון היכי דאפשר ליה בלא איסור, כגון גורר אדם מטה כסא וספסל ובלבד שלא יתכוין לעשות חריץ, ואע"ג דאיכא למיחש דילמא עביד חריץ, כיון דלא מתכוין להכי ואפשר לגרירה בלא חריץ, כי עביד נמי חריץ דהוי מלאכה גמורה לא מיחייב, אבל היכי דודאי עביד מודה (סוכה לג:). **בריה דבת יעקב.** אביו לא היה הגון לפיכך לא הזכירו (ערובין ט.).

מוסף תוספות

א. אויר. תוס' הרא"ש. ב. רוח [ריח]. תוס' הרא"ש. ג. כשייבשו כ"כ. תוס' הרא"ש. ד. בהמה, [אלא להסיק. רשב"א], אז בעי שיעור' רבה. תוס' הרא"ש. כדי לבשל ביצה קלה. רשב"א. ה. אפי' הוציאן להיסק. תוס' הרא"ש. ו. דהא חזי לפרה. רשב"א. ז. והא דאמרינן 'אביי ורבא דאמרי תרוייהו מודה ר"ש בפסיק רישיה שהוא אסור', היינו בדבר שהוא נהנה כגון דעביד בארעא דידיה, וכגון אב הקוצץ בהרת בנו בשעת מילה שהוא נהנה בדבר. תוס' הרא"ש. ח. שהוא במקום ברזא. תוס' הרא"ש. ט. לא לענין איסור והיתר לכתחילה קא מפליג בין עביד בארעא דידיה לעביד בארעא דחבריה, אלא. תוס' הרא"ש. י. דבהכי איירי. תוס' הרא"ש. יא. מדרבנן, אע"פ שאינו נהנה. תוס' הרא"ש. יב. אע"ג דפסיק רישיה הוא, דודאי מכבה הוא. תוס' כתובות ו. ד"ה הא. דא"א לזלף ע"ג העצים שלא יכבה. תוס' הרא"ש. יג. פי' ענבי הדס. תוס' כתובות ו. ד"ה הא. הפוסלים אותו. תוס' הרא"ש. יד. כיון דלא ניחא ליה ולא חייש בהאי תיקון. תוס' כתובות ו. ד"ה הא. טו. לפי שאין מיעוט ענביו תיקון אלא למי שרוצה לצאת בו, אבל מאן דאית ליה הושענא אחריתי אין זה תיקון אצלו כלל, אלא הרי הוא כממעט ענבי ההדס בפסח שהדבר נראה פשוט שהוא מותר. חי' הר"ן לקמן קיא. ד"ה הא. טז. שהרי זה שתולש העולשין אין צריך ליפוי הקרקע. חי' הר"ן לקמן קיא. ד"ה הא.

רבינו חננאל (המשך)

הכותב ב' אותות בין בימינו בין בשמאלו בין משם אחד בין משני שמות בין משני סימניות בכל לשון חייב. ואקשינן עלה הכותב בשמאלו חייב והא אין דרך כתיבה בכך. ואוקמה ר' ירמיה באיטר שהוא דרכו ליכתוב [בשמאל] שנמצא שמאלו במקום ימין. **ואקשינן** תוב אי הכי אימינו לא ליחייב דהא כל איטר שמאלו במקום ימינו, ונמצא הימין של איטר כי הוא שמאלו ואין דרך כתיבה בכך, ונדחה זה. ואוקמה אביי בשולט בב' ידיו דתרווייהו מיומנות הן, שנמצא כותב בשתיהן ודרך כתיבה בשתיהן. אבל מי שאינו שולט אלא בידו אחת, לא מיחייב משום כותב בשבת אלא בזמן שכותב בידו המיומנת, אבל אם כתב בידו אחרת לא מיחייב שאין דרך כתיבה בכך. לפיכך איטר שאין שולט אלא בשמאלו, שמאל דידיה כימין דעלמא היא וחייב עלה, ואם כתב בימינו אין דרך כתיבה בכך ולא(ידך) מיחייב עליה. ור' יעקב ברא דבת יעקב אוקמה למתניתין כר' יוסי ומשום רושם הוא דמחייב, לפיכך חייב הרושם בין בימינו בין בשמאלו שאינו כותב אלא רושם. ואקשינן היכי יכלת למימר דמתניתין ר' יוסי היא והא איכא בתר הכין מימרא דר' יוסי דאלמא רישא לאו ר' יוסי היא. ומוקים לה לכולה כר' יוסי. **א"ר יהודה מצינו שם קטן משם גדול, שם משמעון ונח מנחור,** שהן שתי אותות מב' שמות, פי' ב' אותות מב' שמות כגון שם משמעון שהן שי"ן מ"ם והן ב' אותות וב' שמות כדאמרן שי"ן מ"ם, נח מנחור נו"ן חי"ת, ודן [מדניאל] כיוצא בהן. אבל ב' אותות שהן שם אחד כגון גג שזה וזה גימ"ל והן שתי אותות בשם אחד, כיוצא בו דד, הה, חח, סס, רר, שש, תת, ולישנא דרבנן טט, צץ, אילו ב' אותות שהן שם אחד, שהן דד הה חח, ה"א ה"א, חי"ת חי"ת וכיוצא בהן. **ואקשינן** וכי ר' יהודה הכותב ב' אותות והן ב' שמות כדאמרן הוא דמחייב, אבל ב' אותות והן שם אחד לא מחייב, והתניא ועשה אחת, יכול שאינו חייב עד שיכתוב את כל השם, ת"ל מאחת, אפילו מקצת מאחת, אי מאחת ואפילו מקצתה יכול אפילו לא כתב מן התיבה אלא אות אחת יהא חייב,